

Spis treści

Wstęp	9
ROZDZIAŁ 1. Kapitał społeczny w świetle literatury	13
1.1. Koncepcje kapitału społecznego	13
1.1.1. Geneza kapitału społecznego i wybrane konceptualizacje	13
1.1.2. Typologie kapitału społecznego	18
1.2. Charakterystyka badań kapitału społecznego w Polsce	25
1.2.1. Cel, zakres i metody badań	25
1.2.2. Tendencje i ułomności badawcze	27
1.3. Stan badań kapitału społecznego na świecie	30
1.3.1. Problemy z operacjonalizacją kapitału społecznego	30
1.3.2. Wybrane wskaźniki kapitału społecznego i wyniki badań	32
1.3.3. Wkład Banku Światowego w rozwój koncepcji i metod badawczych kapitału społecznego	35
1.4. Podsumowanie	39
ROZDZIAŁ 2. Kapitał społeczny jako czynnik rozwoju gospodarki i zarządzania publicznego	41
2.1. Znaczenie instytucji we wdrożenie gospodarczym	41
2.2. Funkcje kapitału społecznego i ocena ich realizacji	46
2.3. Wpływ kapitału społecznego na przedsiębiorczość i innowacyjność podmiotów	48
2.4. Wpływ kapitału społecznego na efektywność zarządzania publicznego	52
2.4.1. Istota zarządzania publicznego	52
2.4.2. Bariery zarządzania publicznego	55
2.4.3. Kapitał społeczny a efektywność zarządzania publicznego	56
2.4.4. Kapitał społeczny jako niezbędny warunek do poprawy efektywności zarządzania publicznego	62
ROZDZIAŁ 3. Badanie kapitału społecznego – propozycja metodyczna	64
3.1. Pojęcie kapitału społecznego i cele badań	64
3.2. Metodyka badań	66
3.2.1. Zakres badań	66
3.2.2. Narzędzia badań operacyjnych i pomiaru kapitału społecznego	71

3.2.3. Zapewnienie porównywalności wyników	74
3.2.4. Metodyka oceny atrybutów i zasobów kapitału społecznego	76
3.3. Modele kapitału społecznego	78
3.4. Uzasadnienie doboru zbiorowości	81
3.4.1. Samorząd terytorialny	81
3.4.2. Szkolnictwo	82
3.4.3. Przedsiębiorcy	83
3.4.4. Bezrobotni	84
3.5. Dobór reprezentatywnej próby badawczej	86
ROZDZIAŁ 4. Wyniki badań kapitału społecznego w Wielkopolsce	90
4.1. Kapitał społeczny w ocenie przedstawicieli samorządu terytorialnego – stan i prognoza	90
4.1.1. Ocena poziomu zasobów kapitału społecznego w samorządzie terytorialnym i wspólnocie lokalnej oraz ich ważności	90
4.1.2. Prognoza kapitału społecznego w świetle wyników badań metodą delficką	96
4.1.3. Sposoby stymulowania wzrostu kapitału społecznego określone w prognozie	101
4.1.4. Podsumowanie wyników badań metodą Delphi	107
4.1.5. Wnioski	108
4.2. Kapitał społeczny szkolnictwa w ocenie jego reprezentantów	109
4.2.1. Ocena kapitału społecznego szkolnictwa i ważności jego zasobów	109
4.2.2. Oczekiwane i prognozowane działania w celu zwiększania kapitału społecznego w szkolnictwie	116
4.2.3. Statystyczna weryfikacja hipotez	120
4.2.4. Wnioski	122
4.3. Kapitał społeczny przedsiębiorstw w ocenie ich przedstawicieli	123
4.3.1. Ocena kapitału społecznego przedsiębiorstw i jego zasobów	123
4.3.2. Wnioski	129
4.4. Kapitał społeczny bezrobotnych w ocenie ich przedstawicieli	130
4.4.1. Ocena kapitału społecznego bezrobotnych i jego zasobów	130
4.4.2. Wnioski	137
ROZDZIAŁ 5. Dyskusja wyników badań	138
5.1. Porównanie ocen zasobów kapitału społecznego między czterema grupami respondentów	138
5.2. Kapitał społeczny w ujęciu modelowym	143
5.3. Optymalizacja wzorcowych profili zasobów kapitału społecznego w jednostkach terytorialnych	145
5.4. Asocjacja kapitału społecznego z jakościowymi cechami osobowymi	148
5.5. Główne składowe kapitału społecznego podmiotów	151
5.6. Podsumowanie	162
ROZDZIAŁ 6. Rozwój i wykorzystanie kapitału społecznego w regionie	164
6.1. Determinanty wzrostu kapitału społecznego	164
6.2. Rola głównych podmiotów budowy wzrostu kapitału społecznego	168
6.2.1. Znaczenie państwa w budowaniu kapitału społecznego	168
6.2.2. Wpływ samorządów terytorialnych na kreację kapitału społecznego	170

6.2.3. Rola systemu edukacji	173
6.2.4. Wpływ liderów biznesu	175
6.3. Relacje kapitału społecznego i polityki społecznej	178
6.4. Potrzeby i zakres działań podmiotów regionalnej polityki społecznej	185
6.5. Scenariusze realizacji regionalnej polityki społecznej w świetle badań kapitału społecznego	187
6.6. Propozycje aplikacyjne rozwoju kapitału społecznego w kontekście sprawności polityki społecznej	190
Case study – Miejsce uczelni w kreowaniu kapitału społecznego	194
Bibliografia	204
Indeks rzeczowy	216
Summary	220

Problemem badawczym rozpatrywanym w tej pracy jest identyfikacja kapitału społecznego i jego roli w rozwoju regionalnym. Wskazując na to, że kapitał społeczny jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju regionalnego kapitału wskazuje, że jest to problem naukowy obiektywnie ważny i aktualny. Ogólnie stwierdza się, że w Polsce jego poziom jest niski – na skutek jego redukcji i niedostatków reprodukcji. Tej opinii nie towarzyszy jednak pełna diagnoza, nie dysponujemy też badaniami kapitału społecznego w różnych przekrojach i poziomach (czasowym, terytorialnym, grup społeczno-zawodowych itp.). Powoduje to brak baz danych dotyczących atrybutów i zasobów tego kapitału na potrzeby zarządzania nim w układzie przestrzennym. Ponadto zwracamy uwagę na deficyt metod i sposobów pomiaru tego kapitału oraz sposobów jego budowy. Podjęty problem badawczy jest zatem otwarty i wciąż nierozwiązany. Już z przytoczonych uwag wstępnych wynika, że teoria kapitału społecznego znajduje się w fazie rozwoju, a ta publikacja jest próbą wniesienia do niej istotnego wkładu.

Koncepcje kapitału społecznego są różnorodne – na poziomie zarówno konceptualizacji, jak i operacjonalizacji. Różne interpretacje tego terminu wynikają z różnicowości poglądów. Kategoria ta, mająca charakter interdyscyplinarny, budzi coraz większe zainteresowanie w naukach humanistycznych i ekonomicznych już od lat 80. XX w. Powodem tego jest poszukiwanie – w miarę pogłębiania się procesów globalizacji, wsparcia doktryną neoliberalną – skuteczniejszych sposobów zmniejszenia jej ujemnych skutków i zwiększenia spójności społeczno-ekonomicznej oraz pokonywanie luki rozwojowej. Współcześnie uznaje się kapitał społeczny za nowoczesny czynnik wzrostu i rozwoju gospodarczego. Polska w świetle wskaźników rozwoju gospodarczego, a tym samym jakości życia, zajmuje w rankingach gospodarek świata dalsze miejsca.

Regiony społeczno-ekonomiczne muszą obecnie sprostać takim wyzwaniom, jak zdolność do współpracy czy wzrost spójności społecznej, m.in. przez zwiększenie potencjału przedsiębiorczości i współtworzenie kompetencji. Prowadzi to do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności, a także do bardziej zrównoważonego rozwoju. W literaturze pojęcie regionu jest rozumiane jako obszar zamieszany przez zbiorowość, którą wyróżniają określone cechy strukturalne i organizacyjne społecznej, a także poczucie odrębności kulturowej i wspólnotowej spójności (Tkocz 2007, s. 140–142). Wyznaczone granice historycznie i geograficznie tworzą zamkniętą całość teryto-